

25.73x29.25	1/2	4	עמוד	ספרים	הארץ	12/01/2018	61855804-7
80790 - בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790							

חנוך מרמרי

את תצלום הדיוקן האייקוני צילם צייר אפרים ליליין, חבר הקונגרס הציוני, הוא שהעמיד את העיתונאי היהודי האוסטרו-הונגרי יפה הזקן, הרכון אל מעקה המרפסת במלון שלושת המלכים כבול שעל הריין, והנציח אותו במצלמתו כדי להפיץ את דיוקנו ככרוז וכגלויה. התצלום נעשה בקונגרס החמישי, בדצמבר 1901, והרצל, מלך היהודים, נראה צופה אל מאה חדשה של הזדמנויות להוגים ולממציאים, לאוטופיסטים ולחולמים, לחוויים ולהוויים – ראשית מאה של לאומיות נאורה המשתחררת מעריצות הדת, של תורות כלכליות-חברתיות חובקות כל, ולאורך יהודי חדש ויהודי ישן נאבקים זה בזה על אופן השחרור מן העבדות הפנימית, רגע לפני שהשמים מתקדרים לקראת סופות שיח ריבו יבשות ועמים.

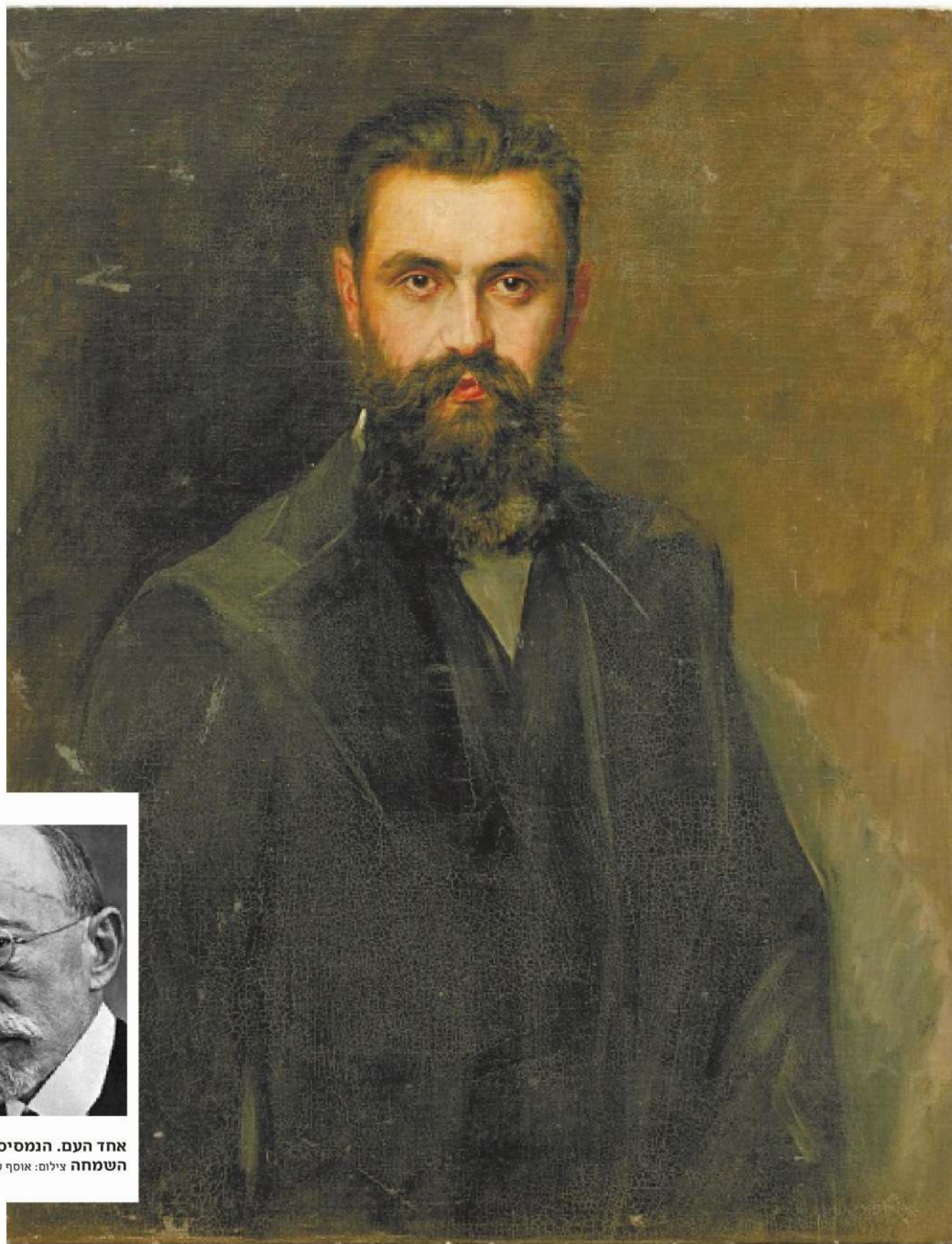
בעולם שבו המונצחים הם המנצחים, הרצל הוא הצלחת מיתוג מסחררת. בקליק מצלמה אחד ובתואר "חווה המדינה" נברא הרצל כמייצג את חלום הדורות ומגלם בחזונו המרשימה את הישגי התנועה הציונית בדרכה לגיבוש אומה חדשה. הרצל לא חיכה לביוגרפים שיבואו, הוא לקח את הכתב בידיו והרכיבו על ראשו: "בבול ייסדתי את מדינת היהודים, כתב. לימים התייחס למשפט הזה: "אם אומר זאת היום בקול, יענה לי צחוק כללי. אולי בעוד חמש שנים, בוודאי בעוד 50 שנה, יודו בכך כולם". אמת לאמיתה, קובעים ההיסטוריונים יגאל וגנר ואדם רו, מחברי הספר בעל השם היבשושי "הרצל: מאבקו מבית ומחוץ". לדבריהם, כבול הרצל לא חוה, "אלא בנה את הממשות הפוליטית, ההסתדרות הציונית, היא 'המדינה שבדרך'".

לצד הרצל, אחד העם (אשר גינצברג) הוא גיבורו הנוסף של הספר רב העמודים וטעון היצרים. אבל מיהו, איך הוא נראה ומה אנחנו יודעים עליו מלבד הרחוב הקרוי על שמו? גינצברג – יהודי מזרח-אירופי, אוטודידקט גאון, פובליציסט מחונן, פעיל ציוני נלהב ומנהל סניף לונדון של איל התה קלונאימוס ויסוצקי – הוא הנמסס של הרצל וחסידיו, יריב אישי ואויב ורעיוני להשקפותיו ומוביל הזרם הלעומתי לו בתנועה הציונית. אם הרצל הוא איש הספקטקל, אחד העם הוא המפוכח ומשבית השמחה. עם שני אבות כאלה, אין פלא כי למרות הישגיה הלא-ייאמנו של התנועה הציונית, מדינת היהודים שהיא תולידתם בול ממשבר זהות כרוני.

אחד העם המשיך להיאבק בהרצל גם לאחר מותו המוקדם, המפתיע. "אם גודל לים מעשי הרצל", כתב, "אי אפשר עוד לדעת, אבל דבר אחד נתן לנו הרצל שלא מדעתו, הגדול ביותר אולי מכל מה שעשה מדעתו: הוא נתן לנו את עצמו בתור 'נושא' לשירת התחייה; נושא שיוכל הדמיון להיאחו בו ולעטרהו בגל הסגולות הדרושות, בשביל לעשותו לגיבור לאומי עברי, שבו יתגשמו השאיפות הלאומיות בצורתן האמיתית".

כל תמצות יחטא לרכבות המלים בחיבורם המשותף של וגנר ורו. ועם זאת, אין דרך אחרת לגאול את הספר המאתגר והחריף הזה מחשכת המחסנים ומדומיית ספריות המחקה מי שמחפש את שורשי השסע בתנועה הציונית מאז ועד הבוקר, חייב לעצמו כמה ימי קריאה פוקחי עיניים. "הספר איננו ביוגרפיה", מכריזים מחבריו, המציגים את עצמם כ"ציונים הרצלאים". "הספר הוא פולמוסי", הם קובעים כנקודת מוצא לדיון על אודות דמותו של הרצל, ההולכת ומיטשטשת.

ואם כך, יש צורך בשאלת מחץ כמו זו שהציג ירון לונדון לאחד המחברים, רו, שהתארח בתוכניתו לרגל צאת הספר: "אילו חי היום, למי היה הרצל מצביע?" רו מגדיר את הרצל ליברל כלכלי ומתקן חברתי, סוציאלי דמוקרטי נוסח מפ"ם או, מרצ של היום. זאת, אף כי תנועת העבודה בגלגוליה מיעטה להיאחו בשולי אדרתו. הכלכלן הוותיק דניאל

אחד העם. הנמסס של הרצל ומשבית השמחה צילום: אוסף שוורצן / הספרייה הלאומית

דיוקן הרצל מאת יוזף ארפד קופאי, 1900 לערך. ניצל את האנטישמיות וההתבוללות כדי לעודד הגירה לפלשתינה צילום: Jens Ziehe / Jewish Museum Berlin

שני חוזים למדינת היהודים

בספרם המשותף יגאל וגנר ואדם רו חוזרים לעימות האידיאולוגי בין הרצל ובין אחד העם. מדובר בטקסט מאתגר, חריף וטעון יצרים, המשיב לחוזה המדינה את עטרתו

